WIKIPEDIA

Katalonski jezik

Ovaj članak ili neki od njegovih odlomaka nije dovoljno potkrijepljen izvorima (literatura, veb-sajtovi ili drugi izvori). Ako se pravilno ne potkrijepe pouzdanim izvorima, sporne rečenice i navodi mogli bi biti izbrisani. Pomozite Wikipediji tako što ćete navesti validne izvore putem referenci te nakon toga možete ukloniti ovaj šablon.

Katalonski jezik (*català* [kətəˈla]) pripada porodici romanskih jezika. Najbliži srodnik katalonskog jezika je oksitanski jezik koji se govori u južnoj Francuskoj. S druge strane, katalonski jezik je također srodan sa španskim, francuskim i italijanskim jezikom, tako da se često može čuti da katalonski predstavlja tzv. jezični most (*llengua-pont*) između galoromanskih i iberoromanskih jezika. Nastanak katalonskog jezika se može dovesti u vezu sa činjenicom da je uticajna domena iberskog vizigotskog carstva sezala sve do Septimanije (veliki dio današnje Provanse). S druge strane je i franački uticaj pod Karlom Velikim svojedobno sezao preko Pirineja sve do katalonskih kneževina.

Katalonski je službeni jezik u Andori, te pored španskog, regionalni službeni jezik u Kataloniji, na Balearskim Ostrvima i u Valenciji.

Sadržaj

Rasprostranjenost

Katalonski jezik je nastao u periodu između 8. i 10. vijeka u katalonskim kneževinama u graničnom području između arapske Španije i kršćanskog ostatka Evrope s obje strane Pirineja. U 12. i 13. vijeku je kroz osvajanja katalonsko-aragonskih kraljeva prema jugu i istoku došlo do širenja katalonskog jezika. Konačne granice katalonskog jezika su nastale za vrijeme vladavine aragonskog kralja Jakova I. (Jaume I.).

Otprilike 10,4 miliona ljudi razumije katalonski, najvećim dijelom u Španiji (u Kataloniji, u Valenciji - gdje katalonski zovu i 'valencijanskim' (*valencià*) -, na Balearima - gdje se govore tzv. 'balearski' dijalekti maljorkinski (*mallorquí*), menorkinski (*menorquí*) i ibicanski (*eivissenc*) i na istoku Aragona), te u južnoj Francuskoj (departman Pyrénées Orientales koji se ponekad naziva *Sjeverna Katalonija*), u Italiji (u gradu Alghero na Sardiniji) i u Andori. Jezično područje katalonskog jezika se obično naziva *katalonske zemlje* (Països Catalans). Od ovog broja, oko 7,7 miliona ljudi aktivno govori katalonski, a 4,4 miliona ljudi smatra katalonski svojim primarnim jezikom.

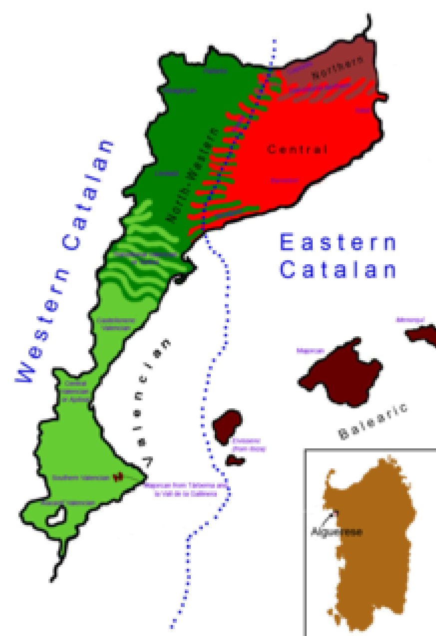
Katalonski jezični prostor se dijeli na istočnokatalonske (istočni dio Katalonije, katalonsko govorno područje u Francuskoj, Baleari i Alghero na Sardiniji) i zapadnokatalonske dijalekte. Osnovni kriterij za podjelu je izgovor nenaglašenih samoglasnika *o*, *e* i *a*. Dok se u zapadnokatalonskom ovi samoglasnici izgovaraju uvijek onako kako su napisani, u istočnokatalonskom izgovoru se ovi nenaglašeni samoglasnici izgovaraju 'oslabljeno' te tako *o* postaje *u*, a *e* i *a* tzv. 'Schwa-glas' ([ə]), koji zvuči otprilike kao kad se suglasnici *b*, *c*, *d* itd. izgovore samostalno [bə], [cə], [də].

Jezičko područje katalonskog jezika

Katalonski se piše latinicom.

Internacionalni jezični kod katalonskog je `ca`, odnosno `cat` (po ISO 639).

Izgovor i pravopis

Dijalekti katalonskog jezika

- Nenaglašeno *e* ili *a* se u istočnokatalonskom izgovara kao neutralni samoglasnik ([ə]). U zapadnokatalonskom izgovor prati pravopis.
- Nenaglašeno *o* se izgovara kao *u*. I ovo pravilo važi samo za istočnokatalonski.
- Za razliku od španskog, u katalonskom postoji zvučno *s* [z]: *casa* (izgovoreno [kaza] - kuća).
- Glas *n* koji se u ostalim romanskim jezicima da primijetiti na kraju imenica i pridjeva se u jednini izgubio: *capità* (kapetan, up. špan. *capitán* ili ital. *capitano*). U množini se *n* ipak zadržalo: *capitans* (kapetani).
- *c* ispred *e* ili *i* se izgovara kao bezvučno *s* [s].
- *r* na kraju riječi se u nekim područjima ne izgovara.
- Glas [š] ([ʃ]) se piše na različite načine:
  - kao *ix* : *caixa* (kasa). (U zapadnokatalonskom se izgovara [iš] ([jʃ]), kao što je napisano), ili
  - kao *x* : *xarxa* (mreža). (U zapadnokatalonskom se *x* na početku riječi (s nekim izuzecima) i između suglasnika i samoglasnika ovaj glas čita kao [č] ([tʃ])).
- Također, [dž] ([ʤ]) se piše:
  - kao *tg* : *metge* (ljekar), ili
  - kao *tj* : *viatjar* (putovati)
- Glas [č] ([tʃ]) se može pisati:
  - kao *tx* : *despatx* (kancelarija), ili
  - kao *ig* : *puig* (brdo)
- Glas *ll* se u suštini izgovara kao [lj] ([ʎ]), za razliku od kombinacije *l·l* (s tačkicom u sredini) koja se izgovara kao duplo *l* ([ll]) ili [l]).
- Glas *ny* se uglavnom izgovara kao [nj] ([ɲ]); odgovarajući glas se u španskom jeziku piše kao *ñ*. (Npr. *España* (špan.) – *Espanya* (kat.) (Španija))

Razlike u odnosu na ostale romanske jezike

Katalonski rječnik sadrži manje riječi arapskog porijekla kao španski. Ukoliko je i dolazilo do preuzimanja riječi iz *španskoarapskog* (hispanoárabe), riječi su preuzimane bez arapskog člana /'al-/. Katalonski je u ovom pogledu sličan italijanskom koji je preuzeo arabizme preko sicilijanskog:

portugalski	*španski*	*katalonski*	*italijanski*	*francuski*	*bosanski*
tapete	alfombra	catifa	tappeto	tapis	tepih
almofada	almohada	coixí	cuscino	coussin	jastuk
pedreiro	albañil	paleta	muratore	maçon	zidar

U katalonskom se zbog drugačijeg razvoja samoglasnika i suglasnika jasnije raspoznaju latinske osnove riječi nego u španskom. Između ostalog se razlika jasno vidi kod diftongiranih samoglasnika, gdje španski zauzima posebnu ulogu:

UE (špan.) vs. O (kat.):

španski	*italijanski*	*katalonski*	*portugalski*	*francuski*	*bosanski*
bueno	buono	bo	bom	bon	dobro
cuerda	corda	corda	corda	corde	nit, žica
cuerno	corno	corn	corno	corne	rog
buey	bue	bou	boi	bœuf	vol

I kod latinskih riječi s početnim /f-/ da se primijetiti razlika, jer je na iberskom poluostrvu došlo do promjene lat. /f-/ >> /h-/ >> /nula-fonem/:

H (špan.) vs. F (kat.):

portugalski	*španski*	*katalonski*	*francuski*	*italijanski*	*bosanski*
farinha	harina	farina	farine	farina	brašno
filho	hijo	fill	fils	figlio	sin
funcho	hinojo	fonoll/fenoll	fenouil	finocchio	komorač (slatki kopar)
ferro	hierro	ferro	fer	ferro	željezo
fel	hiel	fel	fiel	fiele	žuč

U galoromanskom su neki trugi etimi bili polazna osnova za razvoj riječi nego u iberoromanskom. I po ovome se da primijetiti uloga jezičnog mosta koju igra katalonski:

portugalski	*španski*	*katalonski*	*francuski*	*italijanski*	*bosanski*
manhã	mañana	demà	demain	domani	sutra
borboleta/mariposa	mariposa	papallona	papillon	farfalla	leptir
queijo	queso	formatge	fromage	formaggio	sir

Neke druge riječi opet ne pokazuju nikakvu sličnost sa španskim ili francuskim:

portugalski	*španski*	*katalonski*	*francuski*	*italijanski*	*bosanski*
amarelo	amarillo	groc	jaune	giallo	žuto

cachorro/cão	perro	gos	chien	cane	pas

U katalonskom se daju naći i neke riječi germanskog porijekla koje su u taj jezik stigle za vrijeme Velike selidbe naroda. Ipak, radi se o veoma malom dijelu katalonskog vokabulara.

portugalski	*španski*	*katalonski*	*italijanski*	*francuski*	*bosanski*
azul	azul	blau	azzurro/blu	bleu	plavo

Pravopisne osobitosti

- Katalonski koristi (kao i španski) znak trema da označi izgovor glasa /u/ ukoliko se ovaj nalazi između *g* i *e* ili *i*.

  npr.: llengües (*bos.: jezici*, izgovor [ʎengvəs])

- Osim toga se u katalonskom između dva slova *l* koristi takozvani *punt volat* (doslovno 'leteća tačka') ukoliko se dva slova trebaju izgovarati kao [l].

  npr.: col·lecció (*bos.: zbirka*), izgovor [kulleksjo])
  za razliku od npr. castellà (*bos.: kasteljanski*), izgovor [kasteʎa])

Upotreba ovog znaka je po svom značenju jedinstvena na svijetu. Slično se koriste jedino crtica (-) za odvajanje slova *s* i *ch* u engadinskom jeziku, tzv. *punt interior* (bos.: unutrašnja tačka) u gaskonjskom jeziku, ili tzv. *punt volat* u franko-provansalskom jeziku.

Vanjski linkovi

Ovaj odlomak **nije preveden ili je djelimično preveden**.

- http://www.katalanistik.uni-frankfurt.de – Katalanistik Homepage der Universität Frankfurt
- http://www.grec.cat/cgibin/mlt00.pgm – Kostenlose Online-Version des mehrsprachigen Wörterbuchs der Enciclopèdia Catalana (http://www.grec.net/).
- http://dcvb.iecat.net – Diccionari català-valencià-balear (das **DCVB** oder auch nach seinem Urheber der **Alcover** genannt; ein 10-bändiges, einsprachiges, katalanisches Wörterbuch im Netz)
- http://www.diccionari.info – Freies GPL Deutsch-Katalanisches Wörterbuch

Commons ima datoteke na temu: **Katalonski jezik (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Catalan_language?uselang=bs)**